

2018. gada 4. oktobra Grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā

2018. gada 4. oktobrī Saeima trešajā, galīgajā lasījumā pieņēma likumu "Grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā" (turpmāk - **Likums**), paredzot stingrākus ierobežojumus, kas skars gan patērētāju nebanku kreditētājus, gan līzinga kompānijas, gan kredītiestādes, kas nodarbojas ar patērētāju kreditēšanu. 2018. gada 16. oktobrī Likumu izsludināja valsts prezidents. Likuma anotācijā ir norādīts, ka ar grozījumiem ir paredzēts nodrošināt patērētāja kredītspējas izvērtēšanai nepieciešamās informācijas pieejamību kredīta devēju starpā, uzlabojot kredītspējas vērtēšanai nepieciešamās informācijas kvalitāti, kā arī nodrošināt kreditēšanas pakalpojuma izmaksu samērīgumu un taisnīgākus līguma noteikumus patērētājiem.

Ar Likumu tiek noteikts, ka par neatbilstošām patērētāja kreditēšanas līguma izmaksu samērīguma prasībām un godīgai darījuma praksei tiek uzskatītas tādas kredīta kopējās izmaksas patērētājam, kuras pārsniedz 0,07 procentus dienā no kredīta summas. Šo ierobežojumu nepiemēros patērētāju kreditēšanas līgumiem, kurus noslēdzot kredīta devēja glabāšanā kā nodrošinājums nododama kāda lieta un saskaņā ar kuriem patērētāja atbildība ir ierobežota tikai ar ieķīlāto lietu.

Pamatojoties uz Patērētāju tiesību aizsardzības centra un Ekonomikas ministrijas sniegto informāciju, pašlaik procentu likmes par kredīta izmantošanu gadījumā, ja kredīts izsniegts uz laiku līdz 30 dienām ar atmaksu vienā maksājumā, ir no 82 procentiem līdz 160 procentiem. Gadījumā, ja kredīts ir izsniegts ar atmaksas grafiku uz laiku virs 30 dienām, tad šī procentu likme par kredīta izmantošanu gadā ir no 31 procentiem līdz 81 procentiem. Stājoties spēkā pieņemtajiem grozījumiem Likumā, procentu likmes par aizdevuma izmantošanu gadījumā, ja kredīts izsniegts uz laiku līdz 30 dienām ar atmaksu vienā maksājumā, būs 25,55 procenti gadā. Taču situācijā, kad kredīts izsniegts ar atmaksas grafiku virs 30 dienām, tie būs 44,25 procenti gadā.

Attiecībā uz patērētāju kreditēšanas līgumiem, kas noslēgti uz laiku līdz 30 dienām un paredz kredīta atmaksu vienā maksājumā, tiek noteikti papildu ierobežojumi, kas paredz, ka kredīta summa nedrīkst pārsniegt 50 procentus no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēra (šis noteikums neattieksies uz kredīta līgumiem, kurus noslēdzot kredīta devēja glabāšanā kā nodrošinājums nododama kāda lieta un saskaņā ar kuriem patērētāja atbildība ir ierobežota tikai ar ieķīlāto lietu), un ir aizliegts pagarināt šāda kredīta atmaksas termiņu vairāk nekā divas reizes (šis noteikums neattiecas uz gadījumiem, kad tiek piedāvāts tāds maksājumu grafiks, saskaņā ar kuru kredīta pamatsumma jāatmaksā pa daļām).

Papildus kredīta kopējo izmaksu un aizdevuma summas ierobežojumiem ar grozījumiem Likumā ir paredzētas arī stingrākas prasības attiecībā uz patērētāja spējas atmaksāt kredītu izvērtējumu.

Pirmkārt, Likuma grozījumos ir paredzēts, ka kredīta devējs, vērtējot patērētāja spēju atmaksāt kredītu, var balstīties uz informāciju, kas saņemta no patērētāja tikai tad, ja tā ir pietiekama un dokumentāri pamatota. Šis nosacījums ir iestrādāts Likumā, pamatojoties uz Eiropas Savienības tiesas (turpmāk - **EST**) judikatūru, kurā noteikts, ka kredīta devējam katrā atsevišķā gadījumā, ņemot vērā šī gadījuma īpašos apstākļus, jāvērtē, vai patērētāja sniegtā informācija ir atbilstīga un pietiekama, lai izvērtētu patērētāja kredītspēju. EST ir noteikusi, ka minētās informācijas pietiekamība var atšķirties atkarībā no apstākļiem, kādos notiek aizdevuma līguma

noslēgšana, patērētāja personīgās situācijas vai šajā līgumā paredzētās summas. Ir norādīts, ka šis izvērtējums var tikt veikts, izmantojot patērētāja finanšu situāciju apstiprinošus dokumentus, bet nevar tikt izslēgts, ka kredīta devējs var ņemt vērā iepriekšējo informāciju par potenciālā kredītņēmēja finansiālo situāciju, kura tam var būt. Lai arī EST judikatūrā ir paredzējusi iespēju, ka kredīta devējs var noteiktos gadījumos balstīties uz informāciju, kas saņemta iepriekšējās sadarbības laikā, tomēr, veicot rūpīgu Likuma analīzi, var secināt, ka tajā ir noteiktas stingrākas prasības, tas ir, kredīta devēji nevar balstīties uz iepriekšējo sadarbību, atbilstošā dokumentācija ir jāsaņem katru reizi no jauna un informācija ir jāvērtē uz kredīta izsniegšanas dienu. Ir jāņem vērā, ka vienīgi patērētāju sniegti paziņojumi bez pamatojuma paši par sevi nevar tikt kvalificēti kā pietiekami, ja tiem nav pievienoti apliecinājoši dokumenti. Tas nozīmē, ka patērētājam vienmēr būs jāpievieno sniegtās informācijas apliecinājoši dokumenti vai kredīta devējam tos būs jāiegūst patstāvīgi, saņemot attiecību patērētāja piekrišanu.

Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra 2018. gada 27. aprīļa Vadlīnijām Nr. 4 "Patērētāju spējas atmaksāt kredītu novērtēšanai kredītu devējiem, kas sniedz kredītēšanas pakalpojumus patērētājiem" kredīta devējam ir jāizstrādā un jāapstiprina patērētāja kredītēšanas pakalpojumu sniegšanas kārtības procedūra, kurā, cita starpā, ir noteikta patērētāju spējas atmaksāt kredītu izvērtēšanas kārtība. Likuma prasības tulkojot kopsakarā ar minētajām vadlīnijām, izriet, ka kredīta devēja pienākums ir noteikt stingru un pārskatāmu iekšējo procedūru, kurā būtu noteikti konkrēti kritēriji, kurus kredīta devējs ņem vērā katru reizi, vērtējot patērētāja spēju atmaksāt kredītu.

Otrkārt, likumā ir paredzēts, ka, lai kredīta devēji atbilstoši Likuma prasībām varētu izvērtēt patērētāja spēju atmaksāt kredītu, gadījumos, kad tā iesniegtā informācija nav pietiekama un dokumentāri pamatota, kā arī galvnieka spēju izpildīt no galvojuma līguma izrietošās saistības, kredīta devējiem ir pienākums ar kredītinformācijas biroju starpniecību savstarpēji apmainīties ar ziņām par patērētāju vai galvnieku, to saistībām un saistību izpildes gaitu apjomā, kas ir pietiekamas maksātspējas izvērtējuma veikšanai. Savukārt, lai kredīta devējs varētu izpildīt Likuma nosacījumus un tam būtu pieejama informācija, kas iekļauta visu kredītinformācijas biroju datubāzēs, kredītinformācijas birojs, ar kuru kredīta devējs noslēdzis līgumu, pēc kredīta devēja pieprasījuma viņa uzdevumā pieprasa un saņem no pārējiem kredītinformācijas birojiem ziņas par patērētāju vai galvnieku, to saistībām un saistību izpildes gaitu.

Treškārt, grozījumi paredz, ka, ja kredīta summa ir vienāda vai lielāka par 100 *euro*, kredīta devējs: 1) pirms kredīta izsniegšanas pieprasa un saņem Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras vai Valsts ieņēmumu dienesta izziņu par patērētāja ienākumiem vai satura ziņā līdzvērtīgu citas valsts nodokļu administrācijas izziņu. Minēto izziņu nepieprasa, ja patērētājs ir valsts amatpersona un informācija par viņa ienākumiem ir publiski pieejama; 2) pirms kredīta izsniegšanas patērētājam, dokumentējot veiktos pasākumus, izvērtē patērētāja spēju atmaksāt kredītu, ņemot vērā 1. punktā minētos dokumentus; 3) nodrošina visu ar kredīta izsniegšanu saistīto dokumentu glabāšanu vienu gadu pēc patērētāja kredītēšanas līgumā noteikto saistību izpildes. Ir jāņem vērā, ka šī prasība attieksies arī uz preču un pakalpojumu iegādi bezprocentu pēcapmaksas kārtībā - darījumiem par sadzīves tehnikas, mobilo telefonu, brīvdienu ceļojumu u.tml. kredītēšanas pakalpojumiem. Ievērojot iepriekš minētās prasības, kredīta devējiem ir jānodrošina piekrišanas saņemšanu no patērētāja par izziņas saņemšanu no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras vai Valsts ieņēmumu dienesta.

Gadījumā, ja kredīta devējs būs piešķīris kredītu patērētājam, neizvērtējot patērētāja spēju atmaksāt kredītu, patērētājam būs tiesības celt prasību par kredītēšanas līguma procentu maksājuma samazinājumu trīs gadu laikā no kredītēšanas līguma noslēgšanas dienas vai kredīta kopējās summas būtiskas palielināšanas dienas Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, tādējādi mainot iepriekšējo sešu mēnešu termiņu. Jānorāda, ka, ja kredīta devējs piešķir kredītu patērētājam, neizvērtējot

patērētāja spēju atmaksāt kredītu, tad kredīta devējs nav tiesīgs prasīt, lai patērētājs par kredītēšanas līgumā piešķirtās naudas lietošanas atvēlējumu maksātu vairāk par likumiskajiem procentiem, un piemērot patērētājam saistību pastiprinājuma līdzekļus vai kompensāciju.

Ar grozījumiem Likumā tiek ietverta jauna tiesību norma, kas nosaka patērētāju kredītēšanas reklāmas ierobežojumus. Tajā ir ietverts vispārējs aizliegums reklamēt kredītēšanas pakalpojumus, izņemot gadījumus, kad: 1) to īsteno kredīta devējs vai kredīta starpnieks telpās, kurās tas veic saimniecisko darbību; 2) to īsteno kredīta devēja vai kredīta starpnieka mājaslapā internetā vai tiešsaistes sistēmā, kuru pēc autentifikācijas veikšanas kredīta devējs izmanto pakalpojumu saņemšanai; 3) to īsteno kredīta devēja vai kredīta starpnieka mobilajā lietotnē, kuru pēc autentifikācijas veikšanas patērētājs izmanto kredīta devēja pakalpojumu saņemšanai; 4) to īsteno, personiski uzrunājot iespējamo klientu klātienē vai telefoniski, ja patērētājs tam piekrīt; 5) to īsteno pasta vai elektroniskos sūtījumos patērētājam, ja patērētājs nepārprotami iepriekš piekritis tos saņemt; 6) ar kredītēšanu nesaistītas preces vai pakalpojuma reklāmā, izņemot reklāmu televīzijā vai radio, persona, kas nav kredīta devējs vai kredīta starpnieks, sniedz informāciju par iespēju apmaksu finansēt ar kredītēšanas līguma starpniecību. Ir jāuzsver, ka šis aizliegums neattieksies uz kredītēšanas pakalpojumu sniedzēja zīmolvārda reklāmu. Tomēr kredītēšanas pakalpojumu sniedzēju zīmolvārda, tai skaitā sponsorēšanas, reklāma ir aizliegta sabiedriskā pasūtījuma ietvaros radio vai televīzijā īstenotos projektos, kas finansēti no valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļiem.

Iepriekš minētā tiesību norma sabiedrībā jau ir izraisījusi plašas diskusijas neskaidro terminu dēļ. Nav skaidrs, kā šī norma tiks piemērota un kā tiks interpretēti, tādi jēdzieni kā, piemēram, “kredīta devēja vai kredīta starpnieka telpas” vai “zīmolvārds”. Pagaidām nav arī zināms, kā šis aizliegums ietekmēs reklāmas nozari, ņemot vērā to, ka priekšlikumi reklāmas ierobežojumiem tika iesniegti tikai trešajā lasījumā, pienācīgi neveicot grozījumu analīzi un ietekmes izvērtējumu uz nozares attīstību.

Likums stāsies spēkā 2019. gada 1. janvārī, savukārt normas, kas attiecas uz kredīta kopējām izmaksu un reklāmas ierobežojumiem, stāsies spēkā vēlāk - 2019. gada 1. jūlijā.

COBALT EKSPERTI

**Edgars
Lodziņš**

Vadošais speciālists,
zvērīnāts advokāts

**Sabīne
Vilka**

Jurista palīdzē